

Rett kompetanse og rett kvalitet – hva er utdanningssystemets insentiver til å tilby ulike studieløp på tilbudssiden?

Torbjørn Hægeland
Innledning for
Produktivitetskommisjonen
24. april 2014

Styringsvirkemidlene overfor UH-sektoren

- Grovt sett fire hovedkategorier
 - Lov- og regelverk
 - Mål- og resultatstyring/ etatsstyring
 - Finansiering
 - Tilsyn og kvalitetssikring
 - Blant annet akkreditering av institusjoner og studier
- Sterk autonomi for de enkelte institusjonene

Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

- Universiteter og høyskoler mottar en samlet rammebevilgning
- Nettobudsjetterte virksomheter: Har selv fullmakt til å disponere innenfor denne rammen.
- Styret ved den enkelte institusjon har ansvar for å gjøre nødvendige prioriteringer for å nå målene som er fastsatt for uh-sektoren.
- Systemet er ikke ment å legge direkte føringer for fordeling av midler internt på institusjonene.
- Den enkelte institusjon vurderer selv i hvilken grad den benytter de nasjonale insentivene i den interne fordelingen av midler.
- Rammebevilgningen omfatter både langsiktige og strategiske midler og resultatbasert uttelling for utdannings- og forskningsresultater.
- Den langsiktige og strategiske bevilgningen bygger på særskilte prioriteringer (historiske og politiske) over tid for de ulike institusjonene, og utgjør om lag 70 pst. av samlet rammebevilgning
- Resultatbasert uttelling tar utgangspunkt i resultater innen utdanning og forskning fra to år tidligere, og utgjør om lag 24 pst. (utdanning) og 6 pst. (forskning) av samlet rammebevilgning

Den resultatbaserte uttellingen - utdanning

- Skal premiere institusjoner som gir utdanning av høy kvalitet og som får studentene til å lykkes i sine studieløp.
- Skal legge til rette for at institusjonene raskere kan omstille kapasitet ved å tilpasse studietilbud i tråd med studentenes ønsker og samfunnets behov for kompetanse
- Åpen budsjetttramme
- Indikatorer:
 - Antall avlagte studiepoengsenheter (6 kategorier)
 - Antall utvekslingsstudenter
- (Avlagte doktorgrader del av forskningsinsentivene)

- Målsettingene vektlegger kvalitet,
- men modellen premierer kvantitet
- Heller ingen eksplisitt premiering av gjennomstrømming (dvs fullførte grader)

Sikres rett kvalitet?

- Institusjonene definerer i stor grad selv kvalitetskravene
 - Bestemmer selv innholdet i de fleste studiene
 - Få eller ingen sentralt gitte eksamener
 - Ingen krav om ekstern sensor
 - En viss, men svak kvalitetssikring gjennom NOKUT
- Blir belønnet for høy produksjon av studiepoeng
 - Tiltrekke seg studenter og få dem gjennom mange kurs
- Ingen direkte økonomiske insentiver til å være strenge
 - Behøver ikke være noe problem så lenge studentene selv etterspør kvalitet og vet hvor den finnes, eller andre deler av styringssystemet sikrer kvaliteten
- Optimal respons på svekket inntakskvalitet er å senke kravene

Sikres rett kompetanse?

- Finansieringssystemet for høyere utdanning bygger i stor grad opp under at kapasiteten er etterspørselsbestemt
- Ingen insentiver i finansieringssystemet til å begrense tilbud av utdanninger med lav etterspørsel i arbeidsmarkedet
- Insentiver til å la studentene holde på lenge / ta mange kurs, framfor å fullføre en grad
- Krever at studentenes etterspørsel reflekterer samfunnets behov, og responderer på endringer
- Er dette optimalt?
 - I «verdens rikeste land» der mulige bekymringer for framtidige konsummuligheter ikke er påtrengende hos mange unge....

Alternativer

- Insentiver vs direkte styring av institusjonene?
 - Dimensjonering - kvoter på opptak
 - Kvalitet – sanksjoner mht manglende kvalitet
- Insentiver knyttet til fullføring vs studiepoeng
- Bør slike insentiver i større grad gis til studentene, og institusjonene i større grad gis insentiver til å tilby høy kvalitet – og hvordan?

Ekspertgruppe for gjennomgang av finansiering av universiteter og høyskoler

- “Gjennomgå modellen for finansiering av universiteter og høyskoler, og fremme forslag til hvordan denne kan forbedres”
- Regjeringen ønsker finansiering som stimulerer til utvikling av kvaliteten i høyere utdanning og forskning. Dette omfatter:
 - **å bidra til utdanninger hvor kompetansen ved fullført grad holder høyt internasjonalt nivå,**
 - **å bidra til å øke gjennomstrømning og øke utdanningskvaliteten, redusere frafall**
 - å støtte opp om og stimulere til utvikling av kvaliteten i bredden av forskningen, samtidig som noen fagmiljøer blir verdensledende.
 - **å bidra til at institusjonene både vektlegger utvikling av kvalitet i utdanning og kvalitet i forskning.**
 - å stimulere til økt formidling og kunnskapsoverføring knyttet til regional og nasjonal verdiskaping.
 - å stimulere til innovasjon og gjennombruddsforskning.
 - å gi et sterkt insentiv for å konkurrere om forskningsbevilgninger på europeiske arenaer.
 - å styrke internasjonalt samarbeid og samhandling innen utdanning og forskning.
 - **å vurdere institusjonenes insentiver til å utvide og utvikle studietilbud med relevans for arbeidslivet, og som bidrar til å dekke samfunnets behov.**

- Institusjonene skal stimuleres til kontinuerlig forbedring og ansvarliggjøres for sine resultater i forhold til nasjonalt fastsatte mål
- Hensynta at finansielle virkemidler er ett av flere styringsverktøy for å nå målene som er satt for sektoren
- «Gratisprinsippet» ligger til grunn
- Innstilling innen utgangen av 2014

Ekspertgruppens sammensetning

- Torbjørn Hægeland, Oslo, forskningsdirektør Statistisk sentralbyrå, *leder*
- Astrid Oline Ervik, Bergen, førsteamanuensis ved Norges handelshøgskole
- Hanne Foss Hansen, Danmark, professor ved Universitetet i København
- Arild Hervik, Molde, professor ved Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk
- Kjell Erik Lommerud, Bergen, professor ved Universitetet i Bergen
- Ole Ringdal, Stavanger, direktør International Research Institute of Stavanger (IRIS)
- Kerstin Sahlin, Sverige, professor ved Universitetet i Uppsala
- Britt Elin Steinveg, Tromsø, assisterende universitetsdirektør ved UiT – Norges arktiske universitet
- Bjørn Stensaker, Oslo, professor ved Universitetet i Oslo